

САНА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОЙУОНУНААБЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛЭЭНТӨР
ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОНУНААБЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

«Биһиги Ийэ дейдубут бары үлэһиттэрин патриотическай изэстэ-
рэ—бэллэтэммит былааннары ситиһилээхтик толорор иһин сы-
ламтата суох өхсүһүү, норуот бүтүүнүн социалистическай куо-
сталаһыгытын активнай кыттыылаахтарынан иһикэлэригэр буолуу.
САНА, 1973 СЫЛ ХАҢААЙЫСТЫБАННАЙ УОННА КУЛЬТУРНАЙ
ТУТУУ БАРЫ УЧААСТАНТАРЫГАР УДАРНАЙ ҮЛЭ СЫЛЫНАН
БУОЛУОХ ТУСТААХ.»

(ССКП НК, ССРС Верховнай Советын Президиумун,
ССРС Министрдарын Советын «Советскай норуотка,
ССРС бары национальностарын үлэһиттэригэр
Ытырылларыттан).

1931 сыл алтынньы
15 күнүттэн таһар

№ 2 (4269)

1973 сыл. тохсунньу 4 күнэ
ЧЭППИЭР

Сымаана
2 харчы

УҕУС БЫҔААРЫЛААХ СЫЛГА ҮКТЭНЭЭРИ ТУРАН

Саҥа, 1973 сыл үүнүөн
инниэ таһарыс А. Н. Косы-
гин телевидениега уонна ра-
диоса ССКП Кини Комитета,
ССРС Верховнай Советын Пре-
зидиума уонна ССРС Минис-
трдарын Советы советскай но-
руоту Саҥа дьыллаабы эбэр-
дэлээһиннэри сахлытын дой-
ду бүтүннүү иһиттэ.

ССКП НК, ССРС Верховнай
Советын Президиума уонна
правительства 1973 сыл
промышленноһы, тыа ханса-
йыстыбатын, экономика бары
салааларын сайыннарыыга,
советскай норуот культуу-
атын иттиһиэ материалнай
уйгутун үрдэттигэ сэҥэ кыа-
йыларынан бэллэтэниһэ
дизэн эрэһэлэрин аттиһэр.

Рсбачайдар уонна специа-
листар, иһиксэстэхтэр уонна
сулууспалаахтар—араас саас-
таах уонна илээһэх дьон—
ССРС тэриллибитэ 50 сыла
туолар күнүгэр хайматтарга
бэллэтэниһит ССКП Кини Ко-
митетэ, ССРС Верховнай Со-
ветын Президиума, ССРС

Министрдарын Советы совет-
скай норуотка, Советскай Со-
циалистическай Республина-
лар Союзтарын бары наци-
ональностарын үлэһит дьонно-
ругар туһаайыт ыгырылла-
рын үлэ-хамнас билибуй
программанын быһытынан
ылыннылар.

ССР Союзтарын тэрийиҥэ
уонна туругурудууҥа, социа-
листическай нациялар итти-
нэ народностар доҕордоһуула-
рын уонна бырааттыы бииргэ
үлэһэһиннэри бэргэтүүгэ
улахан өлөөрүн Советскай
государство экономикаһы,
социальнай-политическай уон-
на культурнай сайдыытыгар
кыһаларыт улахан кылаатта-
рын иһин союзнай уонна ав-
тономнай республикалар,
автономнай уобаластар, наци-
ональнай уокуруктар Норуот-
тар доҕордоһууларын ордены-
нан наҕараадаланылар.

Бу күнүгэр предприятие-
лэргэ уонна учреждениеларга,
колхозтарга, совхозтарга ни-
тиннэр уонна нуньахтар бую-

луталаатылар. Миитиннэргэ
биир санаанан партия Кини
Комитетыгар, ССРС Верховнай
Советын Президиумугар, ССРС
Министрдарын Советыгар су-
руктар ылынылынылар.
ССТА.

Саха Автономнай Советскай Социалистическай Республикатын Норуоттар доҕордоһуулар орденынан наҕараадалыыр туһунан ССРС Верховнай Советын Президиумун БИҔААҔА

Саха АССР үлэһиттэрин советскай норуоттар бырааттыы
доҕордоһууларын уонна бииргэ үлэһэһиннэри бэргэтүүгэ
улахан үтүөлэрин, экономикаһы, социальнай-политическай,
культурнай тутууга улахан ситиһилэрин иһин уонна
Советскай Социалистическай Республикалар Союзтарын 50
сыла туолуутун чинчийгэр Саха Автономнай Советскай Соци-
алистическай Республикатын Норуоттар доҕордоһууларын
орденинан наҕараадалаһырга.

ССРС Верховнай Советын Президиумун Председителэ
Н. ПОДГОРНАЯ.
ССРС Верховнай Советын Президиумун Секретарэ
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1972 сыл ахсынньы 29 күнэ.

СНИМКА: Субуруускай
аатынан советскай үтүгүс ту-
доруулар субан сүбүтүм
бастыҥа И. А. Павлова.

1973 СЫЛ СТАРДЫГАР

ӨЛГӨМ ҮҮТ

Эрилик Эрстийи аатынан
колхоз Тарабукина Варвара Кон-
стантиновна старшайдаах «Са-
рыла» ферматта өр сыллартан
беттах колхоз биир бэтэҥ уонна
үчүгэй үлэһэх ферматтаан бу-
лар. Ферма 116 ынахтаах. Кини
коллектива аспыт иһиксэстэх
сылга үрдэтиллибит эбэһээтэни-
тибэ ылынан социалистическай
куоталаһынын сайынны түөрт

ыйга оройуонга көтүлээбитэ,
ыгырымы таһаарбыта. Кинилэр
ити эппит тылларын толорбутта-
ра.

Маныыксыттар үүт манын
үрдэтигэ эбик аһылыгы күөскэ
сөтөн, үлэһэ бары хууттарын
ууран үлэһиллэр. Кинилэр ити

тээх аата иһэриллибитэ. Ки-
ни юбилейнай социалисти-
ческай куоталаһыны кыа-
йылаахтарынан оройуоннаа-
бы слетун кыттыылааҥа.

Егор Алексеевич бэйэтин
идэтигэр уһуйан иһипит-үө-
рөппит киһитинэн Макаров
Н. А. буолар. Бүөс сыл ан-
нараа өтүгүгэр грузчыгынан
илдээ сылдьан, массымна
чааһын үөрөтөн-таканан
үлэһит онорбута.

Николай Афанасьевич үлэ-
ни таптыыр буолан үлэһэ-
бит иһиксэ сылматтан ыла
соруудаһын аһара толорор.

Юбилейы көрсө 11 ый тү-
мүгүнэн сыллаабы былаа-
нын 125,5 бырыһыан толор-
бута.

П. МАКАРОВ.

сыралаах үлэһэ таах хаалбата.
Валовойуон 197810 килограмм
үүтү мыр былааннарын 216727-
көн, биирдик фуражнай ынах-
тан 1705 онкутар 1867 киле-
грамм үүтү ыаннар, колхозка
иккис миһэстэ буоллулар.

Колхоз тэүөс маныыксыт
икки тыһынчааах кирбикпи
аастылар. Кинилэртөн үсгэрэ бу
фермага үлэһиллэр.

Ферма маныыксыттар Бүтү-
Союзтаары социалистическай
куоталаһымыа кинирэн үрдэти-
либит эбэһээтэлиһтибэлэри ыла-
нан күргүөмнээхтик үлэһиллэр

Н. ФЕДОРОВ,
биһиги общ. көрр.

1740 солкуобайдаабы бултаата

Константин Николаевич Миронен санаа стут биһэ. Кини сүү-
бэччэ сыл кыһаһаах түүлэһи сонордоһор. Вилиһин Субуруускай
аатынан сөһкөз Болтонотоору отделениетин кадровой булутта.

Константин Николаевич икки юбилейдардаах 1972 сылга алгем-
иүк бултуйда. Атынны ортотуттан Ланкили, Чыраһайы сайы-
лаастар өлгөрдөрүннэри тылларынан, куөллэринэн өлбөх сирин хаалта.
Сөтинниһи бүтүүтэ 845, оттон саҥа дьыл үүнүөн үс хонук ил-
895 солк. 55 харчылаах, уопсайа дьыл тордуну
1740 солк. 55 харчылаах күндү түүлэһи иһиттиһи
Кини ахсааныгар—810 андаата
үлэһит (Сымаана 4 стр. көр).

Былаан туолла

Эти, үүтү государствога аһы-
лааһын юбилейдаах аспыт сыл-
га былааннарын оройуон аһара
толордо. Эбик соруудаһтары кил-
лэри туран үүтү аһылааһын
былаана 107,1, эти туттарыы
былаана 116,2 бырыһыан толо-
рулуунулар.

Ленин аатынан колхоз 9082
центнер үүтү аһылаан сыллаа-
бытын эбик соруудаһтары кил-
лэри туран 119,5, 4272 центнер
эти туттаран 129,5 бырыһыан
Угрюл Маркс аатынан 11
5040 центнер үүтү, 16
көр эти аһылаан

118,6—111,4 бырыһыанна-
рын толорон подун үрдүк көр-
дөрүүлэри ситистилэр. Ити кур-
дук оройуон колхозтарга бары
государствонны кытта ахсааныга
былааннарын аһардылар.
ВИННИ КОРР.

УОН АЛТА СЫЛ РУЛГА

Субуруускай аатынан сов-
хоз Сыланнаабы отделение-
тыгар Егор Алексеевич Но-
говицын уон алтыс сылын
шофердыр. Бу сыллар ус-
таларыгар төһөлөөх сирин
сүүрбүгүн хаба тардан ылан
этэр күчүмэһэй.

Егор Алексеевич тулаайах
буолан, бэйис кылааһы бү-
тэрээт, салгыы үөрэммэтэҥэ.
Колхозка үлэһи сылдьан
Советскай Армия кэһкэһи-
сулууспалы барбыта. Онно
тиһиэн алта ый үөрөнөн шо-
фер идэтин баһылаабыта.
Сулууспатын кэһиктээн
1956 сыллаахха төрөбүт
колхозугар кэлэн шофер-

дыр.

Онтон ыла Егор Алексе-
евич соруудаһын толорботох
сыла дьон бэрт ахсааннаах,
үкүсүгэр толортуур уонна
аһараар. Аспыт сылга юбиле-
йы көрсө, 11 ый түмүгүнэн,
4585 кг бензини кэмчиллэн
туран, 103526 тонна-киломе-
тры сүүрдэн, сыллаабы бы-
лаанын 166,9 бырыһыан то-
лордо.

Егор үрдүк көрдөрүүлэрин
иһин сыл ахсын ССКП бай-
комун, райсовет, совхоз Во-
чуотунай грамоталарынан,
сыаналаах бөлөхтэринэн на-
дараадаланар. Коммунисти-
ческай үлэ ударнигынан чинс-

ОРОЙУОНГА СҮӨҮ ИТИТИН КУЛЬТУРАТЫН ҮРДЭТИИ СОРУКТАРЫН ТУХУНАН

ССКП райкомун секретара

таб. Е. М. МАКАРОВА дахьлаатттан

Модун Советскай государствэ баяраатта республикаларын кымыл комүс обидейдрын, — динр дахьлааттыт — оройуон туханы хааайыстыбатын, промш-лениннын үлэиттэрэ, бүтүүн общест-венность үөрэн-көтөн туран үлэбэ үр-дүк көрдөрүүлээх көрүстүлэр. Кинилэр сыраахх үлэлэрин түмүгэр республика оройуоннарын юбилейнай социалистичес-кай куоталаймыларыгар бийиги оройуон-мут үйүс миэстэбэ тиксэн ССКП обко-мун, Саха АССР Верховнай Советын Президиумун, Саха АССР Министрлерин Советын уонна ИССУОБ үйүс степен-нээх юбилейнай өйдөбүннүк диплома-рыннан наараадалаахха.

Оройуон хааайыстыбаларыттан ордук үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэн оройуон юбилейнай өйдөбүннүк Знамятын, оу-лаах, РСФСР Верховнай Советын Прези-диумун, РСФСР Министрлерин Советын уонна ИСБКСК юбилейнай Бочуотунай грамоталарын Эрилик Эристинэ аатынан колхоз ылар үрдүк чыэскэ тигистэ.

Сүөһү итинтэ бийиги оройуонга ха-аайыстыба сүрүн салаата. Хааайысты-балар дохуоттарын 83, барыстарын 93 бырыһыанын сүөһү итинтэтигэр ыылар. Ол да иһин сүөһү итинтэни үлэтиг ба-ры көрүстүлэргэр наука уонна бастын-ныт ситиһиллэрин туттан туран, про-мышленнай төрүккэ олохуран сайына-рын бийиги бөчүмнээх сорукупут.

Кэлин сылларга ордук ааспыт пати-леткара, ынах сүөһү 4810, ол иһигэр ыанчык ынах 1089 төбөнөн, сылга 2404 төбөнөн улаатыннараллыбыттар. Тохсус патилетка икки сылларга, 1970 сылы кытта тэҥнээтэххэ 910 ынах сүө-һү, 522 сылгыны ордук иһэн туру-рабыт. Бу патилетка бүтүһүгэр 18100 ынах сүөһүлөөх, 12360 сылгылаах бө-лүөхтээхтэр. Олор сибээстээн сүрүн бөлүгөтө ийэ сүөһүнү ахсаан өттүнөн эл-бэтингэ кини хаачыстыбатын тупсары-га ууруллуоттаах. Ити сүөһүттэн ыла-лар бородууксуйаны үрдэтигэ бөрө ти-рэринэн буолуода. Ааспыт патилетка түмүгүнэн эти өгөрөс таһаарымын 450 тоннаан улаатыннарбыт эбит буола-хпыттына, кэлин икки сылга ити сымыа-ра 409 тоннага тигистэ. Эти өгөрөс таһаарымын кэмэйэ өссө улаатар кө-сүлүлөөх. Итиннэхэ билигин бэр итэрс-и туоратар сору-турар. Туох-хан-мининэ, сүөһү көннүүнэн олутуу-туурдук аччатыахха, саппа төрүөх де-лэ тахсытын үрдэтиэххэ, ис хааа-йыстыбанын итэтигини кыҥытат.

Ааспыт патилетка устатыгар 7521 ынах уонна сылгы сүө-һүгэр 3498 ынары, эбэтэр ич-чү сүөһү 46,5 бырыһыан көннүүнэн өлбүтэ. Ити түмүгэр этигэр 1474 тонна-ны харчытыгар таһаардахха 2 мэдүрөн 88 тыһыынча солкубайы сүтэрбиппит. Итинни харчытына ааспыт икки сылга эмнэ хатылааһа. Оройуон үрдүнэн 3117 ынах уонна сылгы сүөһү көннүүнэн олутта таһаарымын, хааайыстыбалар 913 тыһыынча солкубайдаах потонко-гобалиннылар.

Билигин дарыны уудалар ийэ сүөһү-лэртэ төрөлкөй төрүтү ылымга сөптөөх-төрүтүр үлэ ытылаабыт. Синийер-хастары минеральнай витаминнаах эби-ринан алатын, көрүүнү-истинни-и алыбат. Ынах сүөһү сү-сүөх ыарыалартан, айымы соду-и итэригэ-тир-сара-дана сүөх-сүөх үлэ-и.

тин тупсарыахха. Кыстык көмүгэр эби-аһылыгы бөлөмнөөх былааннарын то-лорор дьаһаллары ылаахха, күөх үү-нэһини искусствоннай үүтү дэлэйдик-и орон иччат сүөһүгэ ситиһэххэ.

Алардас быһылгы кыстык икки ийэ-рын иһигэр 182 ынах сүөһү туһата сүөх-өллө. Ордук эбэх сүөһү Эрилик Эри-стинэ уонна Калинин ааттарынан колхоз-тарга өллө.

Ынах, сылгы сүөһү төрүтүр ылым-бырыһыаннаамаахха. Ааспыт 5 сылга 3830 ынары ситэ ымылаабыт. 1972 сыллаахха былаан быһымытынан ынары деловой тахсытын 86 бырыһыанга-тиердиллэхтөөрө 11 ынах түмүгүнөн 65,6 эрэ бырыһыанга тэҥнэстэ. Эбэтэр 1570 ынары ситэ ымылаабыт. Үлэ бу-салаатыгар Ленин уонна Калинин аатта-рыннан колхозтар ордук мөлтөх көрдөрүү-лөөхтөр, ынары деловой тахсыты 51—53 эрэ бырыһыанга тэҥнэстэ. Бу хааа-йыстыбалар кэлэр сылларга ити итэриг-и туоратымга уулуучу бөлөмтөлөрүн үү-рэллэри наараадалаах.

Билигин дарыны-ийэ сүөһү маассабай кытарааһын аччатымга туһаайылы-быт дьаһаллар бириэмэтигэр ымылаан-иситтэр. Итин эмнэ учуоттаныахха.

Оройуон сыллата ахсын государствэ 5—6 тыһыынча ынах сүөһүнү туттарар. Кинилэр тыһыынча ынааһынара бири-дэн төбөсө таһаардахха 270—280 эрэ-и тэҥнэһэр. Государствэ туттарылаар сүөһү өртө ынааһынын үрдэтиг сыла-аан, иччат сүөһүнү кыһыгы уонна са-йымын ийэргэ рацион быһымынаах ор-дук итэтигэр аһылыгынан хааччыл-дахха эрэ, ити итэбэс туоратылаабыт. Ааспыт кыстыкка оройуон үрдүнэн ич-чат сүөһү сууккага эбиллэтин 232 граммга тигэр кыстык устата бири-дэ 53 кг эбиллэрин ситиһибит. Бу-олус намыһах көрдөрүү. Оттон сайыны-сезонна бири сүөһү сууккага өртотунан 686 грамм эбиллэни. 1972—73 сс. кы-стыкка бири төбө өртотунан сууккага 350 грамм улаатарын ситиһиэххэ. Быһылгы кыстык икки бастаах ийэргэргэр Ленин аатынан колхоз Одьулуннаахы улааста-тар бири сүөһү өртотунан 222 грамм эбиллэни. Оттон Эрилик Эристинэ ааты-нан колхозка икки ийэ устатыгар бири-дэ 5—6 кг эрэ улаатта. Үлэ бу са-лаатыгар куһаана сүөх түмүгү сөхкө-бөрөн көрөтүтү Данилова М. У. сити-стэ. Кини көрөр бөрөннөрү сууккага өр-тотунан 495 грамм эбиллэнилэр. Ити си-тинни кыстаанэ көннүөрбөнү, искус-ствоннай үүтү сеп буолар кэмэйинэн абатымтыгар, үчүгэйдик көрүүтүгэр-и-тинигэр сыгар. Олор бары хааайы-стыбаларга бөрөннөргө эби аһылыгы күөскэ тэҥнээххэ көрүүнү-истинни туп-сарыахха, бөрөннөрү ий ахсын ийэ-һын хараар туран эбиллэлэрин кич-иэн учуоттууахха.

Эти өгөрөс таһаарымын элбэтигэ би-лэххэ саамай барыстаах уонна чэпчэки-источилгынан сылгы итинтэ буолар. 1971 сыллаахха хааайыстыбалар онго-рон таһаарыт отторон 21. 1972 сыл-лаахха 11 ынах түмүгүнөн 23 быры-һыанга сылга өтэ ылыта. Кэлинки сылга сылгы аһыттан 754600 солкубай-даах харчытына дохуот киллэриһинэ. Ка-лин сылларга сылгы итинтигэр көр-дөрү лаппа туһата. Оройуон үрдүнэн 21 сылгыныт кулун деловой тахсытын 80-тан тахса бырыһыанга тигрилэр. Сорох бастын сылгыныттар 95—100 бы-рыһыан деловой тахсытын ситиһилэр.

Сылгыга анаан 35 км усталаах бүтэй-тутулуна. Ол өрөөри билигин далаан-сылгы итинтэни салгы сайынаарыма-аналаах тутуулар адыахтар, сылгы-мөччийэр хөдүһаарын өртөөһүн мыты-лыбат, племенной үлэ мөлтөхтүк тэриллэр, учаастактар, биригээдэлэр икки ардыла-рыгар сөбүлөстөрү атастаһымы ытыла-ыбат. Итингэ хаалларылар убаһалары-талымы суолтатыгар эрэ бара.

Сылгыны эвөөсөй системанан, ханна-табыллар сирдэригэр, биригээдэлэр көрүү-систематыгар кинигэ үлэни тэҥнээххэ.

Үүтү валовой уонна бири фуражнай-ынахтан ылын бийиги оройуонга бири-саамай хаалылаах учаастактыт. Кэлин 10—11 сылларга хааайыстыбалар му-гутаан сылга 6900 тонна үүтү ытылар. Ылан көрүүгүн, 1959—61 сылларга оройуон үрдүнэн 8200—8300 тонна үүт-намыта. Оттон 1972 сыл түмүгүнөн 7000 тонна үүтү валовойуан, бири фу-ражнай ынахтан 1350-ча кг үүтү ытыла.

Үүт мамын намыһыны биригээдэлэрин-бастаан туран, сылтан-сыл ахсын ылы-нык маассабайдык кытарааһына эбиллэ-һинитэ буолар. Ааспыт патилетка ынах 11,7 бырыһыанга кытарааһыт эбит буолла-бына, кэлин икки сылга кытарааһын 7,7—9,6 бырыһыан улаатта. Бу ынах-тарган сатаатар алардыттан төрүөх-ымылаабыта эбитэ буоллар, бийиги сыл-ахсын кырата 1100—1200 тонна үүтү-эби ынах атыт. 250—300 тыһыынча солкубайдаах эби дохуоту киллэри-этибит. Калинин аатынан колхозка ынах 37 бырыһыанга кытараата. Итиннэхэ-колхоз бырабыллыаһына, потонко д-ханнык да быһаарылаах дьаһаллары-ылбатылар.

Ийэ сүөһүнү саптары хамыаһына-көрдөүтэ эппиттэбэттик ытылар. Сап-тарылааххат сүөһүттөн 91 эрэ быры-һыанга саптарымына. Бу бөлүгүөскэ хааайыстыбалар салайааччылар, спе-циалистара, олохтоох партийнай, совет-скай тэрилтэлэр сөптөөх суолтаны биэр-лэрэ уолдаста. Ынары искусствоннай-симпозийныгэ баччаагы дэри сөптөөх-суолта биригээт. Искусствоннай сим-позийны пууннара сөптөөх бөлөмнөөх тех-ник-осеменатордарынан хааччыллыбаттар. Миэстэбэ специалистар бу бөлүгүөскэ-олус көбүөнүк сыһыаннаһалар.

Дахьлаатчыт итинтэн салгы сүөһү-итинтэтигэр ымылар бородууксуйанын үр-дэтигэ уонна сөбүлөһүлэһин былаан-нарын толорууга кыҥытат тохтуур. Быһыл-эти өгөрөс таһаарымын ааспыт дьылаа-дар 197 тоннаан үрдэтиллэхтээх. Госу-дарствэ туттарылаар сүөһү өртө тын-наах ынааһына 303 кг тэҥнээхтээх. Ынары деловой тахсытын 87 быры-һыанга тигриллэхтээхтэр.

Ааспыт сылларга үүт валовой мамын 250 тоннаан үрдэти быһыл 7150 тонна-үүт ынааххат, бири фуражнай ынахтан-өртотунан 1455 кг үүт ымылааххат. Госу-дарствэ эби соруудахтары киллэри-туран 5400 тонна үүт, 2320 тонна эт-туттарылааххат. Ити улахан сорууктары-толорор итинтэн быһылгы сылтан са-лаан бары хааайыстыбалар сүөһү итин-тин научнай, промышленнай төрүтэ оло-хуран сайынаарыма сүрүн хайысханы-ымынан үлэллэр сорууттаахтар. Ол итин-тэн сүөһү итинтэни салгы кинигэһин-ытылааххат, ис хааайыстыбанын и-дэтигэ чуолкайданыаххат. Хааайы-стыбалар производствоннай кинигэһинтэн-ыраах учаастактарга ордук табыгастаа-һын эт хайысхатынан сайды олохторо-иладалаах. Аас хааайыстыбалар ахсын-таһаарынай иччат сүөһүнү көрө 600—800 төбөсө анаан аһаалах сүөһүнү уотар-биригээдэлэри тэҥнээххэ. Итиннэхэ сөп-

төөх бааны—хотоннору, бүтүйдэри ту-туохха уонна сыһыа механизацияны кин-лэрини тэҥнээххэ. Итингэ хаалларыт-лар иччат сүөһүнү эмнэ кинигэһин итин-тэр дьаһаннаахха. Иччат сүөһүнү бас-тыг хаачыстыбалаах отунан, минераль-най-витаминнаах састаабынан баай эби-аһылыгынан дэлэйдик хааччыллыахха-кинилэри көрүүнү-истинни тосту тупса-рыахха. Бастын сүөсүһүттэр омытарын-атастаһымы кыҥытат тэҥнээххэ, хара-рыта сыдыһымыны олохтуохха.

Саптары уонна уулаһары сору-нааларын олохтуохха. Искусствоннай-симпозийны кыҥытат тэҥнээххэ, атыт-өрүстөр хаачыстыбаларын тупсарыахха.

Үүт мамын үрдэти бири туһаана-илик резерватинан ынахтар уон ийэ-иһэсэ сүөх кэмтэ тохтоло сүөх ыла-лаа-рын ситиһин буолар. Ол иһин мөччир-и-ийдэри мунуттуур үрдүк көрүүстээхти-туһаннаахха. Бодон фермалар ахсын күөх-түү мөччиртэ анаалаах ынааһылаах бу-олаарын ситиһиэххэ, күөхтүү өттүгэр-өтөрдөөһүн кыҥытат тэҥнээххэ. 2000-тар киллэриһин ылар иһин үлэни бы-лааннаахтык тэҥнээххэ.

Сүөһүттэн эмнэ эти, төрөлкөй төрүөхү, өл-гөн үүтү ылым сүрүн төрүтүн, — динр таб. В. М. Макарова, — племенной үлэни мыты-буолар. Итиннэхэ араас хайысхалаах үлэ-лэр бадыт ытылаахтыгы үрдүнөн, кинилэр туох да түтүгү биэрбэттэр. Уонча сыллар усталаарыгар оройуонга-бири да племерна тэриллэбэтэ. Оройуон-үрдүнэн 1095 ынах сүөһүлөөх 6 эрэ пле-мерна баалар. Бу сүөһүлэр төрүөхтэрин, кинилэр биэрэр бородууксуйаларын-учуоттааһын ытылаабыт, ол түмүгэр-кинилэртөн ытылаабыт племерналар-сүөһү бөрүдэтэни туһаар сылга тутту-лубакка, сүөһү уонсай ахсааныгар бук-куллан, сүөһү итинтэни сайдытты тү-мүгэ таһаарылаабыт, сүөһү төрүтү-үлэни-учуоттааһын олохтоомот. Ити итэригэри-хааайыстыбалар салайааччылар, специа-листара учуоттаныах тустаахтар. Зоотех-нической учуоту, сүөһү бөрүдэтэни олох-тоохтук быһаарымын хааччыллыахха. Зоотехнической учуоту бөрүдэтэнир-смы-лиан племерналар баар фермаларыгар-бастааһындык үлэллэр учуоттук-лабо-раннары тутан үлэлтэр хайаан да на-даахха. Оройуон үрдүнэн 1972 сыллаахха 2861 сүөһү биитирөөккө аһаахха буол-лааһына, баара-суора 200 эрэ төбө би-и-тирөөккө аһааһына эбэтэр былаан-со-руудах 7 эрэ бырыһыан туолла. Хааайы-стыбалар салайааччылар, олохтоох пар-тийнай тэрилтэлэр, тыа хааайыстыбатын-оройуоннаахы управленигэ племенной-үлэни тупсарыма туһааһын ССКП райко-мун бюрөтэ 1972 сыл олунуу 22 күнү-гэр ылыммет анаалаах уурааһын хаба-на сүөх толорууга миэстэбэ практической-дыһаллары сүһааһын олохтуур эбөһүнэ-тээхтэр.

Сүөһү итинтэни культуратын үрдэти-бири сүрүн салаатынан сүөһү итинтэни-ыарахан үлэлэри механизациялааһын-буолар. Дахьлаатчыт бу бөлүгүөскэ-баар баһаһыныаһыны кытыт кыҥытат-тохтоото. Кэлин 8 сыл устата оройуон ха-аайыстыбалара 3755 улахан уонна иччат-сүөһү кинир 27 сана хотоннорун тутту-лар. Ити иһиттан 1971 сыллаахха баара-суора 750 эрэ сүөһү кинир 4 хотон-но тутуллубута. Ити юбилейдээххэ 1972 сыллаахха 2100 сүөһү кинир 11 хотон-норо үлэбэ кинрилэр. Бу бири сылгы-улахан хардыынан буолар. Осотун ха-аайыстыбалар салайааччылар, партий-най тэрилтэлэр дьиннээхтик ылан үлэ-лиир буоллаһтарына, хотоннору тутуу-уонна механизациялааһын проблематын-адыс адыах сыдыан быһаарыахха сөп-төөһүн бу сыл көрдөрдө. Хотоннор быһы-тынан Калинин аатынан колхозу ылан-

(Салгытын 4 стр. нар).

